

*Matjaž Mulej*

## PRIMOŽ TRUBAR IN INTERNET Z VIDIKA INOVIRANJA

Nisem specialist niti za informatiko niti za Primoža Trubarja niti za protestantizem, pač pa me pojava, zajeta v naslovu tega posvetovanja in zato tudi tega diskusijskega prispevka, pritegujeta z vidika moje ožje stroke – teorije sistemov in inoviranja. To pomeni, da mi gre za kar se da celovito obravnavanje tako zapletenih pojavov, kot so invencijsko-inovacijski procesi. V tej luči imata Primož Trubar in internet, pravzaprav njegovi avtorji in uresničevalci, veliko skupnega.

Inovacija je namreč po sodobni mednarodno uradni definiciji *Vsaka novost, koristna po praksi njenih uporabnikov* (EU, 1995, str. 4). Nastane, če avtorji upoštevajo celoten splet pogojev iz Prikaza 1. Torej se morajo ravnati po Prikazu 2 čim bolj celovito, a popolna celovitost ni izvedljiva. Zato smo 24 let po prvi objavi pojma dialektični sistem (Mulej, 1974) objavili zakon zadostne in potrebne celovitosti (Mulej, Kajzer, 1998). Njegovo doseganje podpira sistemsko razmišljanje, ki smo ga povzeli v Prikazih 3, 4, 5 (Mulej idr., 2008 in prej, od Mulej, 1974, 1979 dalje). Povezavo med dovolj celovitim opazovanjem, dojetanjem, razmišljanjem, čustvenim in duhovnim življenjem, odločanjem in delovanjem priznava tudi Evropska unija (EU, 2000), kot kaže Prikaz 6. Vloga Primoža Trubarja in avtorjev interneta se da videti v Prikazu 7.

INOVACIJA = (invencija X podjetnost in podjetništvo X celovitost X upravljanje in vodenje X sodelavci X kultura X dobavitelji X odjemalci X konkurenti X družbeno okolje X naravno okolje X slučajni dogodki / sreča)

*Prikaz 1: Enačba pogojev za nastanek inovacije*

<p>Enostranskost z omejitvijo na en sam izbrani vidik – miselno sliko</p>	<p>Dialektični sistem (= omrežje), ki povezuje vse bistvene in samo bistvene vidike v miselno in/ali čustveno sliko o obravnavanem pojavu, ki ustreza zakonu zadostne in potrebne celovitosti in zato dovolj zreducira redukcionizem, da omogoča dovolj stvarno obravnavo.</p>	<p>Popolna celovitost z omrežjem čisto vseh vidikov – miselnih slik</p>

**Prikaz 2:** *Razlika med (1) navidezno, (2) potrebno in zadostno ter (3) popolno celovitostjo*

<p>Sistemsko razmišljanje je način razmišljanja, ki</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• upošteva in postavlja v ospredje pozornosti soodvisnost(i),</li> <li>• je povezovalno razmišljanje, ki tvori mostove med specialisti,</li> <li>• e spodbija niti ne razveljavlja pomena specializacije, ampak jo dopolnjuje s sodelovanjem med specialisti, da bi vodilo k sinergijam,</li> <li>• ne prikriva dejanske kompleksnosti niti kompliciranosti, da ne bi pretirano poenostavljanje vodilo v spreglede in zato v zapletene posledice.</li> </ul>
---

**Prikaz 3:** *Sistemsko razmišljanje – kratka opredelitev*

<p>Celovitost zajema razmislek, odločitev ali dejanje, ki zajema hkrati:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>(1) <i>celoto (sistemnost)</i>,</li> <li>(2) <i>dele (sistematičnost)</i>,</li> <li>(3) <i>odnose (soodvisnost, dialektičnost, interdependenco)</i> in</li> <li>(4) <i>realističnost (bližino stvarnosti, materialističnost)</i>,</li> </ol> <p>kot sistem, tj. splet, vse hkrati in prepleteno, soodvisno in z medsebojnimi vplivi.</p>
--

**Prikaz 4:** *Opredelitev celovitosti po dialektični teoriji sistemov*

Sistemsko razmišljanje je taka praksa razmišljanja, ki bolj upošteva obravnavani pojav kot celoto (z okoljem) in manj njegove posamične dele (kot samostojne).

Bolj upošteva dejansko zapletenost, kot se ji umika s pretiranim poenostavljanjem delovanja, ker slednje večinoma nima enostavnih, ampak zapletene posledice, saj povzroča, da človek spregleda kaj bistvenega.

Z upoštevanjem zapletenosti podaja sistemske razmišljanje podlago za posplošitev v teorijo sistemov in potem temelji na teoriji sistemov (izrecno, vidno, ali neformalno).

Teorija sistemov je veda o poznavanju zapletenih pojavov in o metodah njihovega obravnavanja – razmišljanja, razumevanja in obvladovanja. Je torej epistemologija in metodologija.

Ukvarja se s pojavi, katerih zapletenost nastaja kot kompleksnost zaradi soodvisnosti med njihovimi sestavinami. Zaradi nje nastajajo med njimi medsebojni vplivi, ki povzročajo, da nastajajo nove lastnosti pojava kot celote, ki jih je mogoče le delno in bolj ali pa manj (ne)zanesljivo predvidevati vnaprej.

Po svoji konkretni naravi so obravnavani pojavi lahko katerekoli vrste. Zato je teorija sistemov uporabna v kateri koli specialni stroki in situaciji, toda svoje izvirno poslanstvo izpolnjuje predvsem kot most za njihovo medsebojno, medstrokovno sodelovanje.

Teorija sistemov med drugim razvija vrednote nadstrokovnosti, ki omogočajo, da meje med strokami ne izključujejo sodelovanja, četudi ne nehajo obstajati.

Zato razvija tudi vrednote / etiko soodvisnosti, voljo in sposobnost specialistov za medstrokovno sodelovanje.

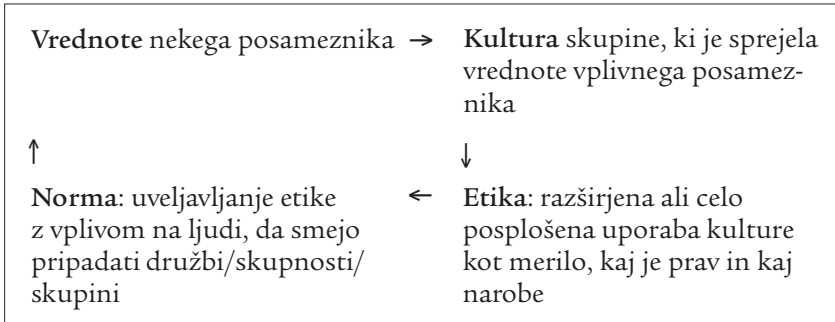
Razvija in uporablja tudi pripomočke, ki nas bližajo celovitosti.\*

**Prikaz 5: Sistemske razmišljanje in teorija sistemov –  
povzetek lastnosti**

- \* François (2004) je v Enciklopediji pokazal, kako veliko variant teorije sistemov in kibernetike je danes nadomestilo in dopolnilo nekdanjo edino – splošno teorijo sistemov. Zato raznim avtorjem pojem sistemske razmišljanje utegne pomeniti kaj zelo različnega od drugih.

The Action Plan [First Action Plan for Innovation in Europe, 1996, based on Green Paper on Innovation, 1995] was firmly based on the 'systemic' view, in which innovation is seen as arising from complex interactions between many individuals, organizations and environmental factors, rather than as a linear trajectory from new knowledge to new product. Support for this view has deepened in recent years.

**Prikaz 6:** *Sistemsko razmišljanje o inoviranju po definiciji EU (2000, str. 6)*



**Prikaz 7:** *Soodvisnost vrednot, kulture, etike in norm*

Primož Trubar je po vsem, kar sem o njem utegnil prebrati in slišati, v luči povzete teorije vzoren inovator. Enako najbrž velja za avtorje in podjetnike, ki so spravili internet v življenje in v svetovno rabo. Lahko bi jim pripisali naslednje bistvene lastnosti, ki so v Evropi redkeje kot v Ameriki, v Sloveniji pa še redkeje kot drugod po Evropi. Sovpadanje velike gospodarske krize okrog 1870 je namreč sovpadlo z razmahom ameriškega gospodarstva po državljanski vojni 60. let 19. stoletja. V naslednjih 4 desetletjih se je iz Slovenije izselilo 20 % vsega prebivalstva (Enciklopedija, 1964, p. o Slovencih), iz Nemčije in Anglije pa 3–3,5%. Šli so seveda podjetni, ostali rutinerji. (Podrobneje v Mulej, 2006.)

Primož Trubar je, kot slišim, združeval naslednje lastnosti:

- samostojne zamisli,
- premagovanje odporov,
- podjetno uveljavljanje zamisli,
- spretno izmikanje oviram,
- težnja koristiti uporabnikom,
- vizija, da ustvarja nekaj bistvenega in novega, celo korenito novega,
- spretno sodelovanje s potrebnimi partnerji,
- protest zoper utečeno prakso, ki je veljala za edino pravo, a ni bila nujno edina možna praksa,
- uporaba novih tehnoloških in družbenih možnosti, da uveljavi svojo zamisel.

Podobno velja za avtorje interneta. Oni so vplivali, ne internet, ki je le sredstvo za človeško uporabo.

V obeh primerih gre za dolgoročno, korenito in resnično inovacijo s širokim obzorjem in vplivom avtorjev, ne le za navidezno ali celo pravno in moralno sporno, kot slišimo in vidimo v številnih primerih. Upoštevajmo pri tem podatka, da inovacija nastane po podatkih patentnega urada ZDA iz enega samega odstotka sprejetih, uradno priznanih patentov in iz manj kot petih odstotkov inovacijskih projektov velikih podjetij. V celoti torej ni normalno uspeti, a brez inoviranja se da uspeti še manj. Trubarju in avtorjem interneta je uspelo.

Še več, uspela jim ni kar neka tehnološka inovacija, ampak inovacija kulture, etike in norm obnašanja. Ni sicer dovolj celovito, če rečemo, da je nastala informacijska družba, ampak bi bilo celovitejše reči, da je nastala informacijska sestavina inovativne družbe – v primeru interneta takoj, v primeru Primoža Trubarja šele v več stoletjih. Informacija pač – celoviteje gledano – ni zgolj elektronsko tehniško vprašanje in tema, ampak izraža vsak vpliv, torej so informatiki tudi knjigovodje, knjižničarji, tržni in drugi raziskovalci, starši ob vplivanju na otroke, brani pisci itd.

Trubarju je knjiga bila informacijsko komunikacijsko sredstvo za vpliv na ljudi, da so sprejeli novo vero in se začeli zavedati svoje narodnosti, ki je postopno postala tudi nacionalnost in država s svetovno uradnim jezikom (in zdaj menda s 40 ambasadami v Ljub-

ljani). Internet pa je postal informacijsko komunikacijsko sredstvo za hitro obveščanje mnogih, ki ga tudi sam uporabljam redno, četudi delno in še vedno raje posežem po knjigi. A to je že druga zgodba.

## VIRI, LITERATURA

- Enciklopedija (1964): Slovenci. V: Enciklopedija leksikografskog zavoda. Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod.
- EU (1995): Green Paper on Innovation. Draft. December 2005. European Commission. <http://www.cordis.lu/cordis/grnpaper.html>
- EU (2000): Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Innovation in a knowledge-driven economy. Commission of the European Communities, Brussels, xxx COM(2000) 567 final.
- François, C., ed. (2004): International Encyclopedia of Systems and Cybernetics. 2nd edition. München: K. G. Saur Verlag.
- Mulej, M. (1974): Dialektična teorija sistemov in ljudski reki. *Naše gospodarstvo*, 21, 3-4, 207-212.
- Mulej, M. (1979): Ustvarjalno delo in dialektična teorija sistemov. Celje: Razvojni center.
- Mulej, M. (2006): Zakaj v Sloveniji še ni dovolj inoviranja – gospodarsko in kulturno razvojni razlogi = Why Slovenia has not reached a sufficient level of innovation – reasons of economic and cultural development. *Naše gospodarstvo*, 52, št. 3-4, 39-48.
- Mulej, M. in soavtorji (2008): Invencijsko-inovacijski management z uporabo dialektične teorije sistemov (podlaga za uresničitev ciljev Evropske unije glede inoviranja). Ljubljana: Korona plus. D.o.o. Inštitut za inovativnost in tehnologijo.
- Mulej, M., Kajzer, Š. (1998): Ethics of Interdependence and The Law or Requisite Holism. V: Rebernik, M., Mulej, M., eds. (1998): STIQE '98. Proceedings of the 4th International Conference on Linking Systems Thinking, Innovation, Quality, Entrepreneurship and Environment. Maribor: Institute of Systems Research Maribor et al.
- Nussbaum, B., Berner, R., Brady, D. (2005): Special Report. Get Creative! How to Build Innovative Companies. And: A Creative Corporation Toolbox. *Business Week*, 8/15 August: 51-68.
- Nussbaum, B. (2006): In inside innovation. Attachment to *Business Week*, June.